

ก3593

ฉบับที่ 18,777 วันอาทิตย์ที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2544

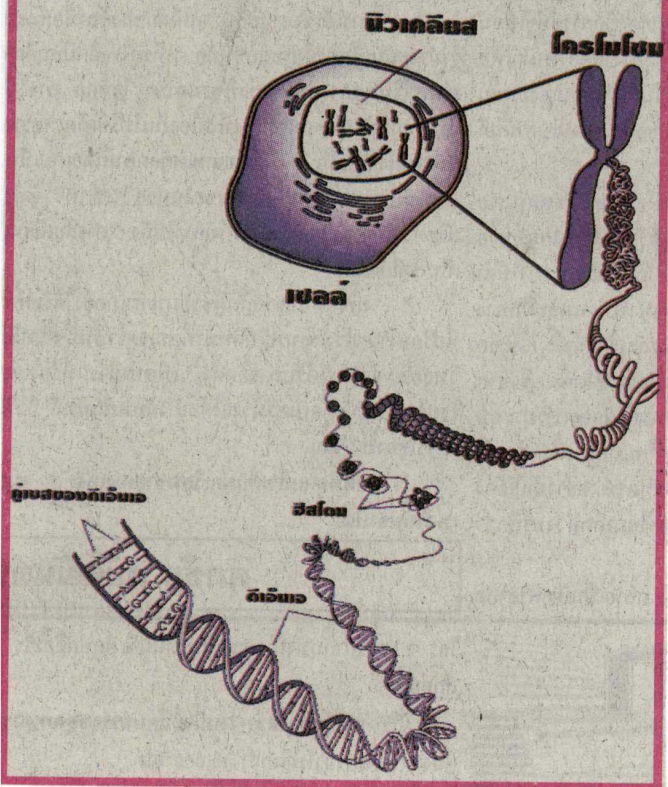
หน้า 5

ศิริรัตน์ ลาโพธิ์สิงห์

The Human Genome

จีโนมคืออะไร

ปาการค้นพบ "จีโนมมนุษย์" ของกลุ่มนักวิทยาศาสตร์โลกที่โด่งดังอย่างต่อเนื่องจนถึงขณะนี้ อาจเรียกได้ว่า เป็นผลงานชิ้นโบแดงที่ยิ่งใหญ่ในรอบทศวรรษ ถึงขั้นนำไปสู่การไขปริศนาที่ว่า...อะไรคือตัวกำหนดความเป็นไปของมนุษย์ !!!

แม้จะเป็นเพียงก้าวแรก เสมือนนักล่าสมบัติเพิ่งจะค้นพบเส้นทางใหม่มุ่งไปสู่ขุมทรัพย์ หลังจากที่ใช้เวลาความหามานานนับ 10 ปี ขณะที่ยังไม่รู้เช่นกันว่า ระหว่างการเดินทางจะต้องเจออะไรอุปสรรคอะไรบ้าง แต่ก็นับว่าเป็นความสำเร็จที่ได้ผลคุ้มค่ากับกาลเวลาที่ทุ่มเท

เพราะนั่นหมายถึง ขณะนี้เราไม่เพียงแต่จะมองเห็นเส้นทางก้าวไปสู่การค้นหาคำตอบของคำถามมากมายที่ไม่เคยรู้มาก่อน อาทิ...ยีนแต่ละตัวทำงานอย่างไร?, จริงหรือที่ยีนบางตัวในมนุษย์สามารถบ่งบอกได้ว่า จะทำให้มนุษย์คนนั้นเสี่ยงต่อการเป็นโรคอะไร? รวมถึงการที่มนุษย์เป็นคนดีหรือคนเลว เป็นคนร่ำรวยหรือเจ้าทุกข์นั้น เพราะสิ่งแวดล้อมหรือยีนเป็นตัวกำหนด? เท่านั้น...

แต่ยังหมายรวมถึง การทำให้เราค้นพบหนทางที่สดใสไปสู่การค้นหาวีธีป้องกันแก้ไข การคิดค้นด้วยตัวใหม่ ๆ ที่จะช่วยเยียวยารักษาให้มนุษย์หายจากโรคร้าย และมีชีวิตอยู่ยืนยาวต่อไปอีกนานแสนนานด้วย

ย้อนกลับไป เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1990 หรือเมื่อประมาณ 10 กว่าปีก่อน กลุ่มนักวิทยาศาสตร์โลกได้เริ่มทำการคิดค้นโครงการจีโนมมนุษย์ขึ้น โดยกำหนดเป้าหมายไว้ว่าจะทำให้บรรลุความสำเร็จในขั้นตอนแรกภายในระยะเวลา 15 ปี และแล้ว...เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2000 ที่ผ่านม กลุ่มนักวิจัยก็ได้ออกมาประกาศถึงความสำเร็จของโครงการดังกล่าว นับว่าเป็นการทำสำเร็จก่อนกำหนดถึง 5 ปี ที่อาจเรียกได้ว่า เป็นข่าวดีที่ยิ่งใหญ่ เป็นการพลิกความคาดหมาย และถือเป็นการเริ่มต้นการปฏิวัติเรื่องยีนในวงการแพทย์ได้อย่างอลังการ !!

จีโนมมนุษย์คืออะไร คงจะต้องค่อย ๆ ศึกษาและทำความเข้าใจ เพราะดูเหมือนว่าจะจะเป็นโครงการแปลกใหม่ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์โดยตรง

ดร.นเรศ ดำรงชัย นักวิจัยนโยบายโครงการศึกษานโยบายด้านเทคโนโลยีชีวภาพ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) กล่าวว่่า จีโนมคือมวลสารพันธุกรรมทั้งหมดที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างปกติของสิ่งมีชีวิต ซึ่งในมนุษย์ก็คือชุดของ DNA ทั้งหมดที่บรรจุอยู่ในนิวเคลียส

ของทุก ๆ เซลล์ ซึ่งจะประกอบด้วยคู่เบสประมาณ 3.1 พันล้านคู่เบส นั่นเอง

DNA มีสูตรโครงสร้างเป็นเส้นขนาน 2 เส้น ยาวเหยียดไขว้กันเป็นเกลียว ใน DNA แต่ละเส้นประกอบด้วยน้ำตาล ฟอสเฟต และเบส 4 ชนิด คือ A, T, G และ C ซึ่งเบสทั้ง 4 ชนิดนี้ จะจับกันเป็นคู่ ๆ คล้ายบันไดเชื่อม DNA ทั้งสองเส้นไว้ด้วยกัน เรียกว่า คู่เบส และเกลียว DNA นี้จะจับยึดอยู่กับโปรตีนบางชนิด โดยจะขดตัวแน่นรวมกันเป็นโครโมโซม ซึ่งมีลักษณะคล้ายปาตองโก ทั้งนี้ เซลล์แต่ละเซลล์ของมนุษย์จะมีโครโมโซมอยู่ทั้งสิ้น 23 คู่ หรือ 46 ชิ้น

ในจีโนมของพืชและสัตว์ นอกจากจะมี DNA ส่วนเก็บรหัสสำหรับสร้างโปรตีนที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของเซลล์ที่เรียกกันว่า ยีน (gene) แล้ว ยังมีส่วนของ DNA ที่ไม่ใช่ยีน และยังไม่ทราบหน้าที่ที่แน่ชัดทั้งหมด ซึ่งในการศึกษาจีโนมนั้นต้องศึกษาทั้งหมด ทั้งในส่วนที่เป็นยีน และไม่ใช่ยีน

ความสำเร็จก้าวแรกในการศึกษาวิจัยเรื่องจีโนมมนุษย์ที่นักวิจัยทั่วโลกค้นพบนี้ คือ การรู้ถึงตำแหน่งการเรียงตัวของยีนที่ถือเป็นข้อมูลสำคัญเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าต่อไปว่า ยีนที่เรียงตัวกันเหล่านั้นอ่านว่าอย่างไร และมีความหมายอย่างไร ซึ่งหากสามารถศึกษา หรือถอดรหัสได้จนครบถึงขั้นตอนสุดท้าย นั่นก็หมายถึงว่า จะทำให้พบโปรตีนซึ่งมีหน้าที่ควบคุมกระบวนการชีววิทยาในเซลล์ของร่างกายอันเป็นเสมือนคำสั่งในการสร้างชีวิต

หรือพูดง่าย ๆ ก็คือ หากศึกษาครบถึงขั้นสูงสุด จะทำให้เรารู้ทุกอย่าง ทั้งในเรื่องที่ว่า ทำไมเราจึงเป็นคนใจร้อน ใจคอเหี้ยมโหด เรามียีนที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคร้าย เช่น โรคหัวใจ หรือโรคมะเร็งหรือเปล่า รวมถึงการที่เราสามารถรู้ได้ล่วงหน้าด้วยว่าจะมีอายุยืนยาวกี่ปี ซึ่งเป็นเรื่องที่ท้าทายการพิสูจน์ และท้าทายความสามารถของบรรดานักวิจัยมือเอกทั่วโลกอย่างยิ่ง ? !!

ความสำเร็จในปัจจุบัน แม้จะเป็นเพียงขั้นตอนแรก สามารถอ่านรหัสได้เพียงเล็กน้อย แต่ทำให้วงการแพทย์ของเราก้าวหน้า มีวิวัฒนาการเพิ่มขึ้นมากมาย ทำให้มนุษย์เราเริ่มเข้าใจมากขึ้นว่า อะไรเป็นสาเหตุของโรคร้ายหลายชนิด และควรจะหาแนวทางตรวจวินิจฉัย หรือป้องกันแก้ไขอย่างไร

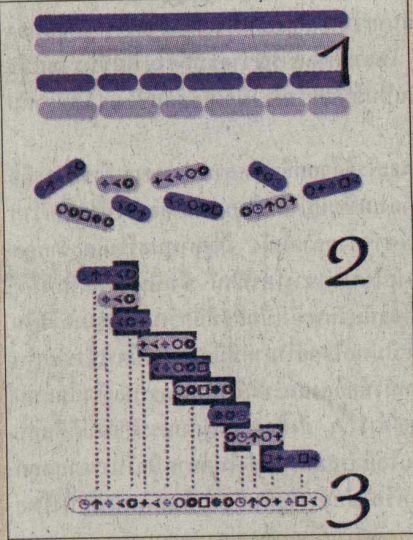
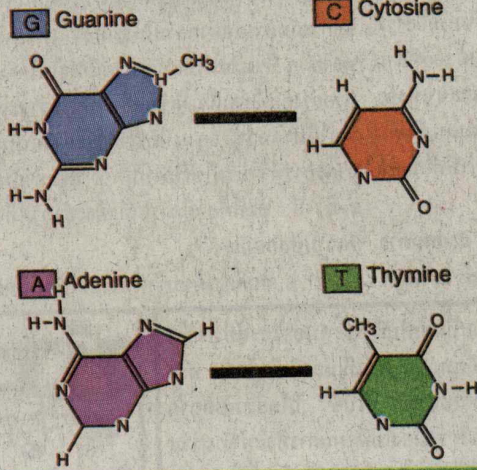
ไม่เพียงเท่านั้น การค้นพบครั้งนี้ยังทำให้เราเริ่มรู้จักยีนที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดต่อความก้าวร้าว ยีนที่ทำให้คนอ้วน หรือแม้กระทั่งยีนที่ทำให้คนตื่นแต่เช้ามืด!!

แม้จะต้องใช้เวลาอีกยาวนาน 10 ถึง 20 ปี หรือมากกว่านี้ โครงการจีโนมมนุษย์ก็ยังคงเป็นโครงการแห่งความหวังของคนทั่วโลกที่ไม่ใช่แค่เป็นตัวเฉลยคำถามมากมายดังที่กล่าวมาข้างต้น

แต่มันจะหมายถึงบทสรุปของคำถามโลกแตกที่ไม่มีมนุษย์คนใดล่วงรู้มาก่อนที่ว่า...ถูกสร้างขึ้นมาจากอะไร อย่างชัดเจนที่สุด.

ดีเอ็นเอคืออะไร

ดีเอ็นเอ (deoxyribonucleic acid) คือ สารพันธุกรรมที่กำหนดลักษณะต่างๆ ของสิ่งมีชีวิต

การถอดรหัสพันธุกรรมของมนุษย์ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอน คือ

1. หากการเรียงตัวของเบสบนเส้น DNA (sequencing) ทำได้โดยตัดเส้น DNA เป็นชิ้นๆ หลังจากนั้นนำชิ้น DNA ที่ตัดแล้วเข้าเครื่องอ่านอัตโนมัติ

ขั้นตอนถอดรหัสพันธุกรรม

เพื่อหาการเรียงตัวของเบสในแต่ละชั้นของ DNA

2. ประกอบเข้าด้วยกันใหม่ (assembly) นำชิ้นของ DNA ที่ได้รับการอ่านจากเครื่องแล้วนำมาเรียงกันใหม่ โดยนำชิ้น DNA แต่ละชั้นที่มี Marker เหมือนกันมาซ้อนกัน จนกระทั่งได้ลำดับการเรียงตัวของเบสบนเส้น DNA ทั้งหมด
3. ระบุตำแหน่งของยีน (annotation) เมื่อทราบการเรียงตัวของเบสบนเส้น DNA ทั้งหมดแล้ว จึงค้นหาตำแหน่งของยีนทั้งหมด ซึ่งมีอยู่เพียงประมาณ 3% ในข้อมูลทั้งหมดบน DNA เส้นนั้น ทั้งนี้อาจทำได้โดยการค้นหาการเริ่มต้นและสิ้นสุดของยีน หรือโดยการเปรียบเทียบกับยีนที่รู้จักแล้ว.